

FORN VÄNNEN

JOURNAL OF
SWEDISH ANTIQUARIAN
RESEARCH

Goda nyheter för fornborgsforskningen : Schnittgers
dokumentationsmaterial återfunnet

Lamm, Jan Peder

Fornvännen 29-30

http://kulturarvsdata.se/raa/fornvannen/html/1994_029

Ingår i: samla.raa.se

Kort meddelande

Goda nyheter för fornborgsforskningen — Schnittgers dokumentationsmaterial återfunnet

Efter den sammanställning som Klas Göran Selinge gjort för Sveriges Nationalatlas och som kommer att publiceras 1994 känner man i dagsläget till 1 140 svenska fornborgar. Trots att de är så talrika och också är våra fysiskt sett mest påtagliga fornlämningar står våra kunskaper om fornborgarna långt ifrån i proportion till detta förhållande. Främsta anledningarna härtill är deras storlek och svårtillgänglighet, som gör dem dyrbara att undersöka och ointressanta att exploatera.

Främsta exemplet på ett tidigt vetenskapligt intresse för fornborgarna utgör Östergötland, där Oscar Almgren, Bror Schnittger och sedan Arthur Nordén var pionjärerna. Bror Schnittger (1882–1924), som övertog det av Almgren påbörjade projektet, hade för avsikt att ge ut en större avhandling om fornborgsundersökningarna i detta landskap. Tyvärr kom denna aldrig att förverkligas, på grund av Schnittgers bortgång (Arne 1924). En preliminär översikt över resultaten av forskningen om borgarna har han emellertid bidragit med i festskriften till Oscar Montelius' 75-årsdag (1913) och i ett par uppsatser i Östergötlands fornminnesförenings skriftserie redovisar forskningsprojektets uppläggning.

Schnittger är alltså den verkliga portalfiguren till östgötsk fornborgsforskning. Det var han som gjorde många av de klassiska undersökningarna på lokaler som Boberget, Gullborg, Brudberget m. fl. Om dem vittnar ett omfattande fyndmaterial på Historiska museet. Tyvärr har dock dessa fynd i stort sett varit omöjliga att bearbeta eftersom mycket av rapportmaterialet i form av ritningar, planer, profiler och föremålsteckningar varit försvunnet. I SHM:s huvudkatalog har sålunda, för många av de relevanta fyndnumren, blanka sidor måst reserveras i hopp om senare komplettering.

Efter att ha saknats i över 80 år har nu, som det verkar, allt det väsentliga av Schnittgers originaldokumentation plötsligt återfunnits och överlämnats till Statens historiska museum för insortering i ATA och komplettering i katalogen. Härmed skapas nya förutsättningar för den vidare bearbetningen av det äldsta referensmaterialet, som inom varje forskningsgren, också den som gäller fornborgarna, alltid har sin speciella betydelse. Med eventuellt undantag för Arthur Nordén som kan ha tagit viss del av det, är det först nu som forskarna får möjlighet att orientera sig i det insamlade fyndmaterialets kontext genom Schnittgers kartor, schaktplaner och stratigrafiska observationer.

De Schnittgerska arkivalierna är av samma karaktär som de som under ifrågakärande tid, 1908–1913 normalt producerades i tjänsten på Historiska museet. Helt klart är att Bror Schnittger haft hela sitt »tjänstearkiv» hemma för bearbetning, något som i början av seklet var helt normalt. Schnittger hade många projekt på gång och avrapporteringen av dessa kolliderade helt visst med det ordinarie arbetet på museet och från 1915 på Kungl. myntkabinettet. De sista åren inkräktade också sjukdomen på hans arbetsförmåga.

Schnittger gifte sig 1919 med kollegan Hanna Rydh (1891–1964). Efter makens död påtog sig Hanna Rydh på ett beundransvärt sätt uppgiften att sammanställa, redigera, och publicera dennes arkeologiska kvarlåtenskap. 1927 utkom sålunda i Vitterhetsakademiens monografiserie *Aranæs, en 1100-talsborg i Västergötland* och 1940 i samma serie *Grottan Stora Förvar på Stora Karlsö*. Säkerligen var hennes avsikt att i samma forum också ge ut Schnittgers fornborgsstudier, vilket förklarar att det med detta sammanhörande dokumentationsmaterialet livet ut blev kvar i hennes vård.

Bland dessa handlingar dominerar sådana som har med Östergötlands fornborgar att göra men där finns också vissa sammanställningar rörande fornborgar i Bohuslän, Södermanland och Östergötland. Av en förteckning framgår att Schnittger från Östergötland kände till 61 fornborgar, vilket kan jämföras med de 133 borgar som i år redovisas i Nationalatlasen.

I forskningsförberedande syfte har SHM:s bundna bilaga kompletterats genom inklistring av fotostater i förminskad skala av Schnittgers bilagekoncept. På ATA kommer kartor, planer och profiler omgående att mikrograferas och breven att gås igenom. De handlingar som är av ämbetskaraktär kommer senare att insorteras i de topografiska dossiererna.

Nedan meddelas i kort sammanfattning vilka östgötaborgar som är speciellt aktuella i sammanhanget.

Boberget, Konungsund m. fl. snr (1907–1910), Inv. 12 822, 13 247, 13 529, 13 823.

Brudberget, Borg och Löt snr.

Gullborg, Tingstad sn (1909), Inv. 13 824.

Odensten, Ö. Husby sn (1913), Inv. 15 006.

Skönberga, Skönberga sn.

Torsklint, Kvillinge sn (1913).

Ångby knös, Ö. sn.

Utöver detta dokumentationsmaterial finns bland de överlämnade dokumenten en mängd brev och ett

antal fotografier relaterade till fornborgarna. Dessutom överlämnades brev av mera privat karaktär till Bror Schnittger och Hanna Rydh samt av Hanna Rydh följande manuskript:

Spjutspetsar från vikingatiden med silverbelagd och ornerad holk.

Folkvisemotiv i svensk konstdikt under nyromantikens tid.

Kvinnornas ställning i yrkes- och samhällsliv: en världsfråga.

Referenser

- Arne, T. J. 1924. Bror Schnittger. *Fornvännen*.
 Johansen, B. & Pettersson, I.-M. 1993. Från borg till bunker. Befästa anläggningar från förhistorisk och historisk tid. *Fornlämningar i Sverige 2*. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
 Nerman, B. 1955. Hanna Rydh in memoriam. *Fornvännen*.
 Nordén, A. 1938. *Östergötlands järnålder 1: 2*.
 Olausson, M. 1987. Hillforts, subsistence and economic centralisation A.D. 300–500 in eastern middle Sweden. In *Theoretical Approaches to Artefacts, Settlement and Studies in honour of Mats P. Malmer*. BAR-S 366.
 Ryberg, E. 1990. Hanna Rydh – förmedlare av förhistorien. *Fornvännen*.
 Schnittger, B. 1908a. Östergötlands fornborgar. Ett utkast till deras undersökning. *Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening*.
 — 1908b. Östergötlands fornborgar, Grävnotiser. *Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening*.
 — 1913. Die vorgeschichtlichen Burgwälle in Schweden. *Opuscula Archaeologica Oscari Montelio septuagenario dicata*. Stockholm.

Jan Peder Lamm